

Лексична дифузність слів та словосполук наукового стилю // Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. статей. Серія : Лінгвістика та літературознавство. – Бердянськ : БДПУ, 2013. – Вип. XXVII. Ч. IV. – С. 503–513. (0,8 друк. арк.)

УДК 811.161.2'373

Навальна М.І.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри професійної освіти
ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди”

ЛЕКСИЧНА ДИФУЗНІСТЬ СЛІВ ТА СЛОВОСПОЛУК НАУКОВОГО СТИЛЮ

У статті розглянуто найуживаніші лексичні одиниці наукового стилю, які вживаються в мові сучасної української періодики, простежено нові лексико-семантичні вияви цих мовних одиниць, визначено, лексеми якої наукової галузі найширше представлені в мові преси.

Ключові слова: науковий стиль, публіцистичний стиль, наукові слова, наукові словосполуки, функціональні вияви.

В статье проанализированы наиболее употребляемые лексические единицы научного стиля, которые употребляются в языке современной украинской периодики, прослежены новые лексико-семантические проявления этих языковых единиц, определено, лексемы какой научной сферы наиболее представлены в языке прессы.

Ключевые слова: научный стиль, публицистический стиль, научные слова, научные словосочетания, функциональные проявления.

The article analyzed the most used lexical units of scientific style, which are used in the modern Ukrainian language periodicals, traced new lexical and semantic manifestations of these linguistic units, defined, tokens which of scientific sphere most represented in the language press.

Keywords: scientific style, journalistic style, scientific words, scientific phrases, functional manifestations.

Актуальність дослідження. Із зростанням ролі науки в суспільстві актуалізувався інтерес мовознавців до наукового стилю, за допомогою якого реалізується мовна функція повідомлення. С.Я. Єрмоленко зазначає, що „науковий стиль – функціональний різновид літературної мови, що використовується з пізнавально-інформативною метою в галузі науки та

освіти. Поняття наукового стилю об'єднує мову різних галузей науки” [6, с. 421].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія формування української наукової мови – це постійне переборювання політичних перешкод і заборон. Свої потенційні можливості вона розкриває при найменших послабленнях екстралінгвальних факторів, які тримали її в лабетах бездержавності протягом століть [12, с. 5]. А.П. Коваль розробила структуру наукового тексту [7], Н.Ф. Непійвода проаналізувала функціонально-стилістичний аспект науково-технічної літератури [9], інші дослідники розглядають науковий стиль у різних стилях [3; 5; 8]. Л.О. Симоненко, аналізуючи наукову термінологію, вважає основним завданням – систематизацію, упорядкування та стандартизацію наявної наукової термінології шляхом вилучення з неї невиправданих слів-покручів, відродження окремих забутих або несправедливо „репресованих” термінів, створення галузевих словників, україномовних підручників, довідників тощо [13, с. 5]. Науковий стиль став предметом дослідження багатьох вітчизняних мовознавців [1; 4; 10; 11; 14; 16; 17]. „Сучасний стан української наукової термінології характеризується зростанням тяжіння до міжнародних стандартів і водночас посиленням інтересу до власних національних надбань, причому і в першому, і в другому випадках іноді надмірним і недостатньо обґрунтованим. Вироблення принципів і методів творення термінологічної лексики за допомогою власних мовних ресурсів, калькування термінів чи розумне їх запозичення для тих понять, які ще не названі українською наукою або вже мають давно усталені іншомовні найменування, – основні шляхи формування української наукової термінології” [8, с. 71].

Формування цілей та завдань статті. Тексти наукового стилю зазвичай містять наукову інформацію, яку треба довести до носіїв мови. Одним із сучасних засобів передавання цієї інформації є періодика. Тому актуальним вбачається вивчення наукових лексичних елементів у публіцистиці. У пропонованій розвідці розглянемо найуживаніші наукові слова та словосполучення, які вживаються в мові сучасної української періодики, простежимо нові функціонально-стильові вияви цих мовних одиниць, визначимо, лексеми якої наукової галузі найширше представлені в мові преси.

Виклад основного матеріалу. У мові друкованих засобів масової інформації широко функціонує наукова лексика, зокрема слова-терміни з різних галузей знань. Найчастіше в публіцистиці вживають медичні наукові терміни. Здебільшого це назви захворювань чи їх симптоми. Поряд із достатньо відомими термінами *гайморит*, *отит*, *гонорея*, *сифіліс*, *інфаркт*, *пневмонія* до журналістських текстів уводять менш відомі або зовсім невідомі терміни, напр.: *менінгоенцефаліт*, *остеомієліт*, *цervікокардія*, *цervікобрахіалгія*, *спондилоартроз*, *трихомоніаз*, *хламідіоз*, *цervікоторакалгія* та ін. Пор.: „При підозрі на **менінгоенцефаліт** потрібно терміново викликати „швидку допомогу” – це смертельно небезпечне ускладнення” („Сімейна газета”, 7.01.2009); „...**остеомієліт** є підставою для

призначення терапевтичних методів лікування” („Порадниця”, 2.04.2009); „Називають це у міжхребцевих суглобах **спондилоартрозом**” („Газета по-українськи”, 24.09.2009); „**Полігамія** є першопрчиною цілого букета статевих хвороб: **трихомоніазу, гонорей, сифілісу, хламідіозу, а тепер і – СНІДу**” („Українське слово”, 15.08.2009).

Характерними для публіцистики є прийоми пояснень медичних термінів, навіть достатньо відомих: „**Цервікоторакалдія** – больовий синдром у районі шийного відділу хребта, що поширюється в міжлопаткову область” („Порадниця”, 2.04.2009); „**Отит** – це запалення внутрішнього вуха” („День”, 14.10.2009); „**Гайморит** – це запалення повітроносних пазух верхньої щелепи” („Газета по-українськи”, 24.09.2009); „**Цервікобрахіалгія** – термін на позначення больового синдрому в районі шийного відділу хребта” („Порадниця”, 2.04.2009); „Термін **цервікокардія** означає біль в області шиї і голови” („Київська правда”, 24.12.2009).

Звичним явищем у мові періодики є використання наукових слів та словосполучень, які позначають методи обстеження, оздоровлення та лікування: *озонотерапія, медитація, лапароскопічна операція, комп'ютерна томографія* та ін. Напр.: „**Озонотерапія** – унікальний без лікарський метод підвищення імунітету” („Газета по-українськи”, 13.11.2009); „Дослідження показали, що лише 10-хвилинна **медитація** з правильним диханням дає змогу знизити високий кров'яний тиск” („Голос України”, 21.10.2009); „**Лапараскопічні операції** – сучасний рівень хірургічної допомоги” („Гарт”, 7.10.2009); „**Комп'ютерна томографія** дозволяє діагностувати багато видів уражень головного мозку” („Гарт”, 14.10.2009).

Крім іменників, функціонують у публіцистиці наукові словосполучення: *дистрофічні зміни, енцефалопатійний синдром, чуттєвий шок* та ін. Напр.: „**З дистрофічними змінами в дисках не треба нехтувати візитами до лікаря**” („Порадниця”, 2.04.2009); „**Енцефалопатійний синдром** відзначається підвищеною стомленістю” („День”, 9.04.2009); „**Медики тепер часто говорять про чуттєвий шок**” („Газета по-українськи”, 23.09.2009).

Із розвитком фармакології в мову преси активно потрапляють терміни з цієї галузі. Вони заповнили як інформаційно-аналітичні жанри публіцистики, так і рекламні матеріали. Зазвичай фармацевтичні терміни не зрозумілі споживачам інформації, їхня дія на організм людини стає зрозумілою тільки через додаткові описи в тексті захворювань, недуг тощо. Напр.: „**Вибірково впливають на судини мозку німітон і нематоній**” („Порадниця”, 9.04.2009); „Досить ефективні блокатори повільних кальцієвих каналів **німідолин та німодин**” („Сільські вісті”, 16.04.2009); „**Науковці довели, що вазокор та дилцерин є малоефективними, а іноді й зашкоджують організмові**” („Київська правда”, 12.08.2009); „**Ефективним є засіб при поєднанні вінлоцетину та кавінтону**” („Порадниця”, 9.04.2009); „**У деяких випадках ефективний бравінтон**” („День”, 14.06.2009).

У мові сучасної періодики вживають лексеми, які властиві для різних галузей наук. Так, слово *депресія* з першим значенням „приголомшений,

пригнічений психічний стан” [15, с. 212] вживають у медичній тематиці, напр.: „*Психотерапевти навесні часто встановлюють діагноз **депресія***” („Газета по-українськи”, 12.09.2009). У другому значенні „застій, спад у господарському, суспільному житті” [15, с. 212] лексему *депресія* вживають у публікаціях історичної тематики, напр.: „*Українсько-польські відносини значно загострилися під час великої **депресії** 1929-1933 років*” („День”, 9.03.2009). У таких випадках цей період визначають як такий, що починається безпосередньо після економічної кризи, характеризується припиненням спаду і застоєм у виробництві, масовим безробіттям, млявою торгівлею.

Нерідко журналісти вітчизняних засобів масової інформації слово *депресія* використовують у значенні „застій, бездіяльність” стосовно різних суспільних інституцій, угруповань тощо. Напр.: „*В українського парламенту – **депресія***” („Сільські вісті”, 24.09.2008); „***Депресія** спостерігається в багатьох політичних сил*” („День”, 4.07.2008); „*Таке враження, що в уряд прийшла **депресія***” („Газета по-українськи”, 28.06.2009); „***Депресія**, що відбувалася на селі, на цей час переросла в повний застій...*” („Сільський час”, 3.07.2008).

Слова та словосполучення медичної галузі зазвичай подають на досить популярних для читачів тематичних сторінках „Здоров’я”, „Ваше здоров’я”, „Будьте здорові” та ін. Практично всі без винятку масові видання всеукраїнського чи регіонального розповсюдження послуговуються медичною термінологією в замітках, інтерв’ю, статтях, коментарях. Фармацевтичні терміни більшою мірою використовують у рекламних публікаціях. Терміни зазвичай журналісти пояснюють або їхнє значення стає зрозумілим у контексті. Без додаткових пояснень, описів наукові медичні та фармакологічні лексеми ускладнюють сприйняття інформації.

Під дією позамовних чинників, зокрема інтенсивним розвитком економіки, ринкових відносин, приватної власності, фінансової сфери, активно в мові періодики функціонують економічні терміни *акція, девальвація, дефолт, дивіденди, економіка, капітал, ліцитатор, менеджмент, мікроекономіка, податок, прибуток, штрафель* та ін. Напр.: „*Дмитро Фірташ має **акції** холдингу*” („Персонал плюс”, 21.02.2008); „*Цього року відбулася **девальвація** золотих прикрас у зв’язку з підвищенням цін на золото*” („Сільські вісті”, 3.09.2008); „*...дуже ймовірно, що коли доведеться повертати борг, акціонери відчують потилицею дихання **дефолту***” („Україна молода”, 7.04.2009); „*Селяни і до цього часу не отримують своїх **дивідендів** від акцій, які вони мали ще в СРСР...*” („Народна”, 4.06.2008); „*Аналітики звертають увагу на те, що українська **економіка** ще не відчула шоку від зростання цін на енергоносії*” („Персонал плюс”, 6.08.2008); „*Кожен власник думає про вкладений **капітал***” („Дзеркало тижня”, 9.07.2008); „*Розуміючи, що справа заходить уже занадто далеко, **ліцитатор** все одно не міг припинити торги, бо рушень не було*” („Україна молода”, 7.04.2009); „***Менеджмент** – нова сфера управлінських відносин*” („День”, 16.03.2009); „***Мікроекономіка** – галузь*

економічної науки, що вивчає економічні пропорції в межах окремої ланки економіки...” („День”, 24.03.2009); „**Податок на прибуток підприємств передбачає як зниження ставки оподаткування, так і тривалий термін звільнення від його сплати**” („Дзеркало тижня”, 21.03.2009); „Для всіх головне – **прибуток**” („Газета по-українськи”, 5.07.2008); „**Штрафель** – бухгалтерський рахунок особливої форми, в якому дебетові й кредитові обороти показані в одній загальній графі” („Голос України”, 18.08.2009).

Спостерігаємо тенденцію до активного використання в мові періодики словосполучень економічної галузі на зразок *валовий оборот, валова продукція, економічна рента, ринкова економіка* та ін. Напр.: „**Податок з обороту стягується з валового обороту на всіх стадіях руху товарів**” („Замкова гора”, 4.09.2009); „**Планується зростання виробництва валової продукції аграрного комплексу на 3-5 відсотків**” („Яготинські вісті”, 19.03.2008); „**Економічна рента – дохід від будь-якого фактора виробництва понад його альтернативну вартість**” („День”, 12.12.2008); „**Говорити про становлення міцної ринкової економіки без певних дій з боку держави неможливо**” („Дзеркало тижня”, 14.04.2009).

Економічні терміни досить широко представлені у всіх жанрах журналістики, найбільше їх використовують автори аналітичних публікацій: статей, коментарів, нерідко ними послуговуються в інтерв'ю зі спеціалістами економічних галузей. Терміни цієї сфери властиві як регіональним газетам, так і всеукраїнським. Досить активно ці лексеми використовують журналісти газети „Дзеркало тижня” на тематичних сторінках „Мікроекономіка”, „Гроші”, „Бізнес” тощо. Напр.: „...хвилює тенденція до **монополізації ринку**” („Дзеркало тижня”, 3.04.2010); „**Відповідно до доктрини ділової цілі, операція є відхиленням від оподаткування і викликає податкову перекваліфікацію та відповідне донарахування суми недоплаченого податку (при цьому без сплати штрафу, адже формально така операція не є порушенням)**” („Дзеркало тижня”, 3.04.2010).

Із галузей психології та соціології мова публіцистики здебільшого використовує слова (*автостереотипи, гетеростереотипи, десакралізація, десоціологізація, дескалькуція, егоцентричність, емпатія, етос, інфантильність, навіювання, субкультура*), зрідка словосполучення (*трансцендентальна медитація, соціальні страхи*). Напр.: „**Думки, судження, оцінки, що їх зараховують до певної спільноти, її представників, – автостереотипи**” („День”, 12.03.2008); „**Гетеростереотипи – це сукупність оціночних суджень про інші народи**” („Дзеркало тижня”, 23.03.2009); „**Мала група родин з особливими потребами сприяє подоланню десоціологізації своїх членів**” („Дзеркало тижня”, 3.08.2009); „...**проявом дискалькуції є неможливість рахування з переходом через десяток...**” („День”, 18.07.2008); „**Егоцентричність долається внаслідок успішного розвитку та навчання до 12-14 років**” („Газета по-українськи”, 14.06.2009); „**В емпатії віддзеркалюється внутрішній світ іншого індивіда, насамперед його переживання**” („Сільські вісті”, 5.07.2009); „**Стиль життя суспільної групи, загальна орієнтація, поведінка – це етос**” („Літературна Україна”,

24.09.2008); „**Інфантильність** виявляється через уникнення будь-яких ситуацій вибору або прогнозування чи планування майбутнього” („Голос України”, 4.09.2008); „Мимоволі піддавшись **навіюванню**, людина починає несвідомо діяти під його впливом” („Київська правда”, 6.08.2009); „Культуру, чітко визначеного сегмента суспільства, називають **субкультурою**” („День”, 9.04.2009); „**Соціальні страхи** – це міжособистісно зумовлені форми емоцій страху” („Дзеркало тижня”, 4.07.2008).

Наукові терміни психології та соціології – це переважно абстрактна лексика іншомовного походження. Без окремих пояснень вона не зрозуміла пересічному читачеві масових видань, напр.: „**Найчастіше до десакралізації** приводить відчай, розчарування, що тягне за собою стан пригніченості та бездіяння” („Високий Замок”, 4.09.2009); „**Трансцендентальна медитація** дає відчутти на собі безмежне, вічне, єдине поле...” („Україна молода”, 14.04.2009).

Високим ступенем книжності визначаються в мові періодики філософські терміни. Напр.: **екзистенціоналізм, етнократія, метафізика, протекціонізм, расизм, сіоніст, суб’єктивізм, фундаменталізм** та ін. Пор.: „**Про екзистенціоналізм** іноді кажуть як про напрямок, де розглядається акт віднайдення „Я” в іншому” („Юридична газета”, 1.10.2008); „**Метафізика** – це вчення про надчуттєві, недоступні досвідом принципи і начала буття” („День”, 18.06.2008); „**США, як відомо, це захоплена сіоністами наддержава, єврейський расизм, що витікає з доктрини, вигаданої його носіями, адже всі ідеї об’єднані головною метою – встановлення єврейської етнократії**” („Українська газета”, березень, 2008); „**Фінансова нестабільність у світі і протекціонізм у деяких країнах не зупиняють тенденцій, що склалися**” („День”, 5.02.2009); „**Класичні концепції права повністю засновані на класичному типі раціоналістичного фундаменталізму і суб’єктивізму**” („Дзеркало тижня”, 17.05.2008).

Подекуди журналісти послуговуються філософськими зворотами на зразок **діалектична єдність, теоретична логіка** напр.: „**Діалектична єдність** обумовлює послідовність і якісне розрізнення між послідовними етапами у розвитку того або іншого явища” („Дзеркало тижня”, 24.08.2008); „**Кожен мислячий політик має йти не за теоретичною логікою, а за тим, що йому підказує життєвий досвід**” („Сільські вісті”, 10.10.2009).

Сучасні газети оперують термінами точних наук. Фізико-математичні та хімічні терміни частково відомі читачам, зокрема **абсорбція, астероїди, астрофізика, атом, електроліз, логарифм, матерія, метаболізм, метеорит, монокристал, плазма, протон, траєкторія, фотоефект, фотон** та ін. Напр.: „**Астрофізика** дає змогу робити висновки про різноманітність фізичних явищ у Всесвіті” („День”, 6.07.2008); „**Атом** у хімічному елементі і відомий, і невідомий” („Газета по-українськи”, 9.09.2009); „**Український хімік М.А. Бунге досліджував електроліз розчинів неорганічних та органічних сполук**” („Сільські вісті”, 29.06.2009); „**Нелегко даються логарифми** учням” („Голос України”, 5.09.2008); „**Запитайте в учня: матерія** – це об’єктивна

реальність?” („Газета по-українськи”, 8.07.2009); „**Метеорити** – це уламки **астероїдів**, які курсують між орбітами Марса і Юпітера” („Голос України”, 20.10.2009); „Учені показали, як методом росту кристалів в ультразвуковому полі можна вирощувати однорідні **монокристали напівпровідників** з високим електрофізичними властивостями” („Голос України”, 6.10.2009); „Вивчення **протону** як найменшого позитивного заряду продовжується” („Сільські вісті”, 5.09.2008); „У 1905 році А. Ейнштейн показав, що закони **фотоефекту** легко пояснюються” („Сільські вісті”, 29.06.2008).

Спостерігаємо в невеликих реченнях по кілька термінів мало відомих читачам, напр.: „Завдяки можливостям **абсорбції** нормалізується **метаболізм**” („Газета по-українськи”, 30.10.2009).

Широко функціонують у мові українських видань словосполучення на позначення фізико-математичних і хімічних процесів та явищ, напр.: *генетично модифікований організм, гранично допустима концентрація, кінетична енергія, матеріальна точка, молярна маса, сторонні сили, температура плавлення, фотометричне дослідження* та ін. Пор.: „Екологи заявили про необхідність обмеження в продуктах харчування частки **генетично модифікованих організмів** на рівні 0,9%” („Народні вісті”, 17.08.2008); „**Гранично допустиму концентрацію** речовин визначає Міністерство охорони здоров'я” („Новини Принесення”, 24.10.2009); „У райцентрі Тиврів за допомогою національного космічного агентства України створено полігон **фотометричного дослідження земель**” („Голос України”, 6.10.2009).

Під дією суспільних процесів споживачі інформації чітко знають деякі слова та словосполучення, оскільки це стосується здоров'я кожного. Так журналісти активно використовують словосполучення *генетично модифіковані організми* та відповідну аббревіатуру *ГМО*. Цей термін не є рідкістю у заголовках українських видань, напр.: „**Генетично модифіковані організми під контроль!**” (заг.) („Газета по-українськи”, 12.03.2009); „**Оцінка безпечності генетично модифікованих організмів**” (заг.) („Україна молода”, 12.11.2009); „**Шукаймо ГМО!**” (заг.) („Газета по-українськи”, 14.09.2009). Висока частотність вживання цього терміна дає підстави вважати, що словосполучення переходить до загальноновживаних мовних одиниць, функціонуючи в першому значенні.

Викликають інтерес у журналістів біологічно-географічні та екологічні терміни. Крім відомих *біотехнологія, біосфера, вулкан, еволюція, екосистема, мусон, селекціонер* вживають складніші назви на зразок *бентос, депопуляція, елімінація, ембріологія, інфузорій, кон'югація, мімікрія, онтогенез, патоген, синекологія, сидерат* та ін. Напр.: „Сам термін „**біотехнологія**” запровадили лише в 70-х роках ХХ століття” („Гарт”, 7.10.2009); „Ми знаємо з географії, що **біосфера** – це частина оболонок Землі, заселена живими організмами” („Гарт”, 7.10.2009); „**Вулкани** – це гори, що вивертають на поверхню розплавлену кам'яну масу...” („Сільські вісті”, 29.06.2008); „**Еволюція** – процес виникнення адаптацій організмів до

зміни довкілля” („Наша правда”, 3.06.2008); „Нам відомо з екології, що **екосистема** – це складний природний комплекс живих істот, що взаємодіють з навколишнім середовищем” („Новини Принесення”, 24.10.2009); „**Мусон** – це тропічний циклон, що виникає у південній півкулі” („Сімейна газета”, 7.01.2010); „Крім досліджень характеру успадкування форми кореня, молодий **селекціонер** вивчає проблему цукристості в коренеплодах з усіченою формою коріння” („Голос України”, 6.10.2009); „Спори **патогена** зимують на рослинних рештах” („Порадниця”, 26.03.2009).

Маловідомі терміни зазвичай у публіцистиці автори пояснюють, пор.: „**Бентос** – сукупність організмів, які мешкають на поверхні чи в товщі дна домою” („День”, 20.08.2009); „**Мімікрія** – це здатність до уподібнення за забарвленням, формою чи поведінкою організмів одного виду” („Сільські вісті”, 29.06.2008); „**Синекологія** – наука про взаємини спільнот живих організмів з довкіллям” („Новини Принесення”, 24.10.2009); „**Функція сидератів** полягає передусім у поліпшенні структури ґрунту” („Порадниця”, 26.03.2009).

Часто в реченнях подають кілька наукових термінів, що значно ускладнює сприйняття інформації, напр.: „Як було сказано вище, **елімінація** – це загибель особин на певному етапі **онтогенезу** до моменту настання здатності до розмноження” („Гарт”, 7.10.2009); „**Вольф Каспар Фрідріх** – один з основоположників **ембріології**, заклав основи вчення про індивідуальний розвиток організмів – **онтогенез**” („Голос України”, 5.07.2009); „В одноклітинних тварин **інфузорій** у процесі **кон’югації** відбувається обмін ядрами” („День”, 9.07.2009);

Рідше використовують у мові періодики слова та словосполучення із філологічних наук. Іменники (**імператив**, **інтертекстуальність**, **квеситив**) та словосполучення (**комп’ютерна лінгвістика**, **літературна реконструкція**) зазвичай називають сучасні поняття та розділи галузі. Напр.: „**Імператив** є основним способом вираження прямих директивних мовленнєвих актів...” („День”, 15.10.2009); „Проблема **інтертекстуальності** є актуальною у сучасній філології” („Голос України”, 2.11.2008); „Досить поширеними одиницями в рекламі є **квеситиви**” („Газета по-українськи”, 15.12.2008); „Теоретичні дослідження з **комп’ютерної лінгвістики** та їхнє прикладне втілення є обов’язковим елементом більшості сучасних спеціальних видань” („Газета по-українськи”, 21.08.2009); „У своїй художній творчості Толкін використовував оригінальний авторський прийом **літературної реконструкції**” („Голос України”, 12.09.2009).

Прикметники здебільшого позначають відомі терміни мовознавства (**граматичний**, **лексичний**, **спільнослов’янський**, **праслов’янський**, **фонетичний**), напр.: „Слов’янські мови походять з одного джерела – **спільнослов’янської (праслов’янської)** мови, тому вони мають багато спільного в **фонетичній, граматичній і лексичній системах**” („Наша правда”, 3.06.2008).

Подекуди у мові преси функціонують слова та словосполучення з юриспруденції (*інкримінація, правова колізія*), військової галузі (*демлітаризація, пілотаж*), історичних наук (*антропоморфна скульптура, аскетичні заборони, зооморфний посуд*) та ін. Напр.: „Уряд завдяки новій постанові усунув **правову колізію**” („Сільські вісті”, 20.09.2009); „Народного депутата чекає **інкримінація...**” („Газета по-українськи”, 5.07.2009); „Військовий льотчик на навчаннях показав вищий **пілотаж...**” („Високий Замок”, 5.08.2008); „В армії проводять **демлітаризацію**” („День”, 6.07.2008); „Давні майстри виготовляли мальований посуд, **зооморфний посуд, антропоморфну скульптуру** на теми народного побуту, дитячі іграшки...” („Українське слово”, березень, 2009); „Володимир Великий віддав перевагу християнству, тому що воно не мало **аскетичних заборон**, деякі з них були досить важливими для здорового розвитку народу” („Українське слово”, березень, 2009).

Виділяємо в публіцистиці низку загальнонаукових іменників, які використовуються багатьма науками: *абсолютизація, автореферат, анотація, анотування, адаптація, децентрація, дискретність, інтеграція, кваліметрія, креативність, мінералізація, нанотехнологія, постулат, стимулятор*, а також прикметники *аксіоматичний, патогенний, технологічний* та ін. Напр.: „...поняття свободи далеко не однозначні: від **абсолютизації** свободи, що зводилася, до відсутності будь-яких обмежень у діях людини...” („Яготинські вісті”, 26.12.2008); „**Автореферат** – короткий виклад наукової праці самим автором” („Газета по-українськи”, 4.09.2009); „Загальна **анотація** характеризує документ загалом” („День”, 6.09.2008); „Аналітична **анотація** розкриває лише частину змісту” („День”, 6.09.2008); „**Анотування** – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації” („День”, 6.09.2008); „Існує три можливості посилити конкурентноздатність території: привабливість, **інтеграція та адаптація**” („День”, 4.08.2009); „Класичною точкою зору на **децентралізацію** у науковій літературі є позиціонування її як долання егоцентризму” („Дзеркало тижня”, 6.06.2008); „**Кваліметрія** – наука, необхідна всім наукам, оскільки об’єкти вивчення всіх наук описуються комплексом властивостей, які необхідно вимірювати” („Голос України”, 9.04.2008); „**Креативність** розглядають як здатність до творчості” („Диво слово”, вересень, 2009); „Тварини разом з грибами і бактеріями забезпечують процес **мінералізації**” („Новини Принесення”, 1.11.2009); „**Нанотехнологія** – міждисциплінарна сфера фундаментальної та прикладної науки й техніки” („Україно молода”, 14.04.2009); „Мінеральні води, що містять вуглекислий газ, є сильним **стимулятором** шлункової секреції...” („Порадниця”, 25.12.2008); „Неспростовними та **аксіоматичними** сьогодні є міркування вчених” („Українське слово”, березень, 2009).

Більшість загальнонаукових термінів відома читачам, деякі з них (*адаптація, анотація, стимулятор*) сприймаються не як терміни, а як

лексеми з нейтральним значенням. Окремі слова мають по кілька варіантів значень, але вживаються переважно в першому.

Загальнонаукові терміни часто вживають у тематиці політичного життя країни, щоб підкреслити обізнаність партій проблемами суспільства та науки, показати, що політичні лідери володіють науковими термінами, аби наголосити на їхній освіченості, грамотності, напр.: *ідентифікація* „упізнання кого-, чого-небудь; установлення тотожності об'єкта або особистості” [15, с. 292]; *депопуляція* „зменшення абсолютної чисельності населення якої-небудь країни або території; зниження відтворення населення” [2, с. 215], пор.: „*Не повинно бути проблем у лідера з політичною ідентифікацією*” („Сільські вісті”, 10.10.2009); „*Політичні партії та їхні лідери з модним підтекстом стали говорити про депопуляцію українців*” („Українське слово”, березень, 2009).

Часто наукові спеціальні терміни стосуються висловів посадових осіб, службовців, що не стільки свідчить про їхню освіченість, а подекуди про зарозумілість перед читачем, напр.: „*Президент здійснює демілітаризацію цивільних установ*” („Дзеркало тижня”, 30.10.2008); „*Голова адміністрації сказав селянам, що мої підлеглі завжди проявляють креативність*” („Україна молода”, 18.03.2010).

Подекуди терміни в публікаціях суспільно-політичної тематики вживається в переносному значенні. Так лексема *апологети* „ранньохристиянські теологи I–II ст., фундатори християнського богослов'я, які обстоювали переваги християнства порівняно з політеїзмом Римської імперії, захищали християнство від державної влади” вживається в переносному значенні „запальні прихильники якоїсь ідеї, учення” [15, с. 65]. Напр.: „*Зате цілком несподівано апологети подвійних дострокових виборів знайшлися у Блоці Тимошенко*” („Україна молода”, 7.04.2009).

Висновки. Лексика наукового стилю в мові періодики здебільшого представлена іменниками та прикметниками іншомовного походження, що надає публіцистиці нединамічності, статичності. Переважно друковані засоби масової інформації використовують загальнонаукові поняття, терміни медицини та фармакології, економічних дисциплін, психології, соціально-філософських, фізико-математичних та біологічно-географічних наук, рідше вживають філологічні, правові та інші терміни. Наукові лексеми зазвичай надають публіцистиці інформативності.

У журналістських матеріалах подають як відомі наукові слова та словосполучення, так і мало або зовсім невідомі. Останні надзвичайно ускладнюють сприйняття інформації читачеві. Нелегко сприймається кілька термінів у реченні. Зазвичай найбільше утруднюють публіцистичний текст лексеми і словосполуки, які подаються тільки спеціальними словниками. Тексти з науковою термінологією позбавлені зазвичай образності, емоційності, вони окнижнюють публіцистику.

Наукові слова та словосполучення використовують як масові інформаційні видання, так і аналітичні мас-медіа. Спостерігаємо тенденцію

до використання наукових мовних одиниць і у всеукраїнських виданнях, і в регіональній періодиці.

Література

1. Бук С.Н. 3000 найчастотніших слів наукового стилю сучасної української мови / С.Н. Бук ; словник; [наук. ред. Ф.С. Бацевич]. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 192 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. : ВТФ „Перун”, 2002. – 1440 с.
3. Городиловська Г.П. Елементи наукового та публіцистичного стилів в історичних творах Івана Іваничука : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / П.Г. Городиловська. – Львів, 2008. – 19 с.
4. Данкіна Л.С. Сучасна українська літературна мова (науковий стиль) / Л. С. Данкіна : [навч. посіб.] / Харківський держ. економічний ун-т. – Х. : ХДЕУ, 2002. – 124 с.
5. Дядюра Г.М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Г.М. Дядюра. – К., 2001. – 22 с.
6. Єрмоленко С.Я. Науковий стиль / С.Я. Єрмоленко // Українська мова : Енциклопедія / [Редкол. : Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін.]. – 3-ге вид., зі змінами і доп. – К. : Вид-во ”Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2007. – С. 421–422.
7. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови / А.П. Коваль. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1970. – 305 с.
8. Лепеха Т. Про деякі проблеми сучасної української наукової термінології / Т. Лепеха // Українська термінологія і сучасність : Зб. наук. праць. Вип. IV / [відп. ред. Л.О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 70–72.
9. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури : (Функціонально-стилістичний аспект) / Н.Ф. Непийвода / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К. : ТОВ „Міжн. фін. Агенція”, 1997. – 303 с.
10. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навчальний посібник з алгоритмічними приписами / Г.С. Онуфрієнко ; Міністерство освіти і науки України, Запорізький національний університет, 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 390 с.
11. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : [навч. посіб. для студ. ВНЗ]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 310 с.
12. Панько Т.І. Теоретичні засади українського термінотворення // Науково-технічне слово : Бюлетень видавничо-термінологічної комісії Львівського політехнічного інституту. – 1992. – №1. – С. 3–9.
13. Симоненко Л. Українська наукова термінологія : стан і перспективи розвитку // Українська термінологія і сучасність : Зб. наук. праць. Вип. IV / [відп. ред. Л.О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 3–8.

14. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) / Е.Ф. Скороходько : [монографія] / Укр. ін-т лінгвістики і менеджменту. – К. : Логос, 2006. – 98 с.

15. Сучасний словник іншомовних слів : Близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

16. Чернишова Л.І. Закономірності якісної кваліфікації предметних імен у структурі українського наукового стилю : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Лариса Іванівна Чернишова. – Макіївка, 2003. – 214 с.

17. Шиліна А.Г. Лінгвогендерна інтерпретація лексичного та граматичного потенціалу наукового стилю сучасної російської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.02 / А.Г. Шиліна. – Сімферополь, 2002. – 20 с.